

הרכוש המשותף עצמו. וגם ללא קנין ברכוש המשותף חלה השותפות. ובשר"ת מהר"ק (שורש קפ"א) כתב שרוב הפוסקים סוברים כהראב"ד. וכן פסק הרמ"א בסי' קע"ו ס"ג כהראב"ד. וא"כ לדעתו אין צורך שיהיה לשותפים קנין בגוף הנכסים אלא די בקנין גופם ושיעבודם זה לזה.

וגם לדעת הרמב"ם אפשר להקנות לשותף חלק בחומרים אחרים, כגון בדשנים. וממילא יש לו גם חלק פרופורציונלי ברווחים, אך לא בעלות בגוף החממה או הפרחים.

מסקנה

נראה איפוא שהדרך הטובה ביותר לפתור את הבעיה היא לשתף גוי באופן כללי בגידול הפרחים והוא ישקה אותם גם בשבתות ואז אדעתא דנפשיה קעביד. ואין לכלול בשותפות בעלות על הפרחים עצמם.

ד. שותפות כללית שאינה בגוף הנכס

אך אפשר לעשותו שותף כללי בעסק ולהוציא מהשותפות את בעלותו על הפרחים. ומצינו שותפויות שאין לשותף זכות בגוף הנכס אלא רק בערכו (על דרך שמצינו חילוק בין קדושת דמים לקדושת הגוף). למשל חבר קיבוץ הוא שותף כללי, אך אין לו זכות לדרוש חלוקה בקרקע או ברכוש מסוים, רק בחלקו בממון. (עיין מאמרו של ידידי הרב יהודה עמיחי ב"אמונת עתיד" בהוצ' מכון התורה והארץ גליון 15).

ונלענ"ד ששאלה זו אם שותפות מחייבת בעלות של השותפין בגוף הנכסים, או שיכולה להיות שותפות כללית בשווי הנכסים, ללא בעלות ממשית בגופם של הנכסים, תלויה במחלוקת הרמב"ם והראב"ד בהל' שותפין (פרק ד' הל' ב'), שלדעת הרמב"ם יש צורך בקנין של הרכוש המשותף ע"י שני השותפין, ולדעת הראב"ד אין צורך בכך, אלא די בקנין בין שני השותפין להשתעבד זה לזה ואין צורך בקנין של

סימן לב

האם רובה נחשב למוקצה

א. דין הרובה

לכאורה יש לדמות רובה לסכין של מילה. ונחלקו בדבר רבנו ירוחם והמהר"ל (רמ"א י"ד סי' רס"ו). רבנו ירוחם מתיר לטלטל סכין של מילה לאחר המילה, משום שהמילה מותרת בשבת ולכן אין כאן כלי שמלאכתו לאיסור, אלא להיתר. והמהר"ל אוסר, כי הוא סובר שאע"פ שהמילה מותרת בשבת, אולם בעקרון סכין זו מיועדת למעשה איסור, ורק במקרה בשבת זו שיש בה מילה בזמנה יש היתר למול. (ובנוסח אחר: מצד החפצא של הסכין הוא מיועד למעשה איסור, ורק מצד הגברא של המוהל מותר לו למול בשבת. אולם אלו שני

ראשי פרקים

שאלה

- א. דין הרובה
- ב. דין הכדורים

שאלה*

רובה הוא כלי שמלאכתו לאיסור לירות באמצעותו (ויש כאן איסור הבערה ואיסור חבלה), אלא שהוא מיועד בעיקר להגנה, וזו מותרת משום פיקוח נפש, האם יעוד זה מפיקע את השם מוקצה מהרובה?

* מרחשון תשנ"ח

בחול מכיון שמנהג אנשי ירושלים היה ליטול את הלולב כל היום א"כ היה בו צורך כל היום ולכן היה מותר לטלטלו כל היום, אע"פ שהוא מוקצה בעצם. משא"כ בשבת שאסור היה להוציאו לרה"ר, לכן מיד לאחר שנטלוהו חזר להיות מוקצה.

אלא שלפירוש זה נפלה גם הוכחת הגר"א נגד הרמ"א. כי הרמ"א יוכל לפרש שהמדובר בתוספתא הוא בזמן הזה, שאסור ליטול לולב בשבת ולכן לולב בשבת הוא מוקצה. אך ביר"ט אינו מוקצה כלל, וה"ה סכין של מילה, וצ"ע. ובלאו הכי יוכל הרמ"א לתרץ את ראיית הגר"א מלולב, שלולב לכשעצמו אינו כלי אלא עץ בעלמא (עיין רש"י ותוס' סוכה מ"ב ב' ד"ה טלטול בעלמא) ורק המצוה הופכת אותו לכלי הראוי לשימוש. ולכן כשנגמרה מצותו הוא חוזר להיות עץ שאסור בטלטול משום מוקצה. משא"כ סכין של מילה, שהוא כלי מצד עצמו, ולכן כשמוותר להשתמש בו בשבת, לא חל עליו שם מוקצה כלל. (אם כי צ"ע שהרי סכין של מילה הוא מוקצה מחמת חסרון כיס כמבואר בשו"ע סי' ש"ח ס"א. ומוקצה מחמת חסרון כיס המור כמו מוקצה מחמת גופו ושניהם אסורים בטלטול אפילו לצורך גופם ומקומם. ואולי יש לחלק בין מוקצה מחמת חסרון כיס, שהוא כלי, לבין מוקצה מחמת גופו שאינו כלי כלל). עכ"פ דעת הגר"א היא שסכין של מילה הוא מוקצה אע"פ שמוותר להשתמש בו לצורך המילה בשבת. וא"כ ה"ה רובה.

ואפילו לדעת הרמ"א המתיר לטלטל סכין של מילה בשבת, י"ל שלשיטתו אזיל בס"ס רס"ו, שמוותר למול בשבת ע"י שנים, האחד ימול והשני ירע. כמו עבודה במקדש שכמה כהנים היו עובדים בשבת, דמאחר שהשבת ניתנה להידחות הרי היא כחול לכל דבר. ובאר הגר"א שם שעבודה הותרה בשבת ולכן סובר הרמ"א שגם מילה הותרה בשבת (אם כי הגר"א עצמו מסתפק בדבר אם מילה הותרה בשבת, בתחילה הוא מביא ראייה שמילה דחווה בשבת, כמו פיקוח נפש, ואח"כ הוא מביא ראייה הפוכה עיי"ש וצ"ע). וא"כ י"ל שרק

מישורים נפרדים). והט"ז שם ס"ק א' הקשה על הרמ"א, שהתיר לטלטל סכין של מילה, מביצה (י"א א') עלי שטלטלו לקצב עליו בשר אסור להחזירו. וכן משיפוד (שם כ"ח ע"ב) שאסור לטלטלו לאחר שצלו בו בשר. ובנקוה"כ דחה את ראייתו הראשונה, מעלי, כי הוא כלי שמלאכתו לאיסור, לכתוש בו, אלא שהוא טלטלו לצורך גופו, לקצוב עליו בשר, משא"כ סכין של מילה הוא כלי שמלאכתו להיתר. ואת ראייתו השניה משיפוד דחה הש"ך שם שהשיפוד נעשה מוקצה מחמת מיאוס ע"י הצליה.

ובביאור הגר"א שם ס"ק ג' הקשה על הרמ"א מתוספתא בסוכה סוף פ"ב ר' יוסי אומר יר"ט הראשון של חג כיון שיצא בו (בלולב) ידי חובתו - אסור לטלטלו. (וכע"ז כתב הט"ז לענין שופר ב"ה שאסור לטלטלו לאחר התקיעות). אמנם גירסת הגר"א היא יר"ט ראשון של חג שחל להיות בשבת. משמע שרק בשבת אסור לטלטל את הלולב אך ביר"ט מותר. והטעם להבחנה זו הוא שבשבת יש לאסור בגלל הוצאה וביר"ט אין לאסור בגלל הוצאה. אך מהוכחת הגר"א משמע שהאיסור הוא משום מוקצה, וא"כ למעשה אין לחלק בין שבת ליר"ט. אך מגרסתו שגרס יר"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת, משמע שרק בשבת, שאסור ליטול לולב כלל, הלולב נחשב למוקצה, אך ביר"ט, שמוותר ליטול לולב, הלולב אינו מוקצה. אלא שא"כ כיצד הוכיח מכאן הגר"א לסכין של מילה שהוא מוקצה. הרי בסכין של מילה מדובר בתינוק שיום השמיני שלו חל בשבת ומותר למולו, ואילו לולב בשבת הרי אסור ליטלו ולכן הוא מוקצה, ולכאורה לא קרב זה אל זה? וע"כ צ"ל שכוונת התוספתא לזמן המקדש שהיה מותר ליטול לולב בשבת, אלא שהיה אסור להוציאו לרה"ר (עיין סוכה מ"ג א'). ולכן לאחר שיצא בו יד"ח אסור לטלטלו, כי כבר נגמרה מצותו וחל עליו איסור מוקצה. ומכאן הוכיח הגר"א שלמרות שמוותר ליטול לולב בחג, כשאין צורך בו, הוא חוזר להיות מוקצה, וה"ה סכין של מילה. אך ביר"ט שחל

ועיין תחומין ז' עמ' 176 במאמרו של הרב יהושע בן מאיר הטוען שמכיוון שעיקר שימוש של הרובה הוא להרתעה הרי זה ככלי שמלאכתו להיתר. (הוא נקט שם גם שהרובה נועד להעניש בו את הטירונים וכבר העיר לו, בצדק, העורך, הרב אורי דסברג, שענישה אסורה בשבת). ולענ"ד כל כח ההרתעה של הרובה הוא רק משום שהוא יורה ועלול להרוג, ואילולא כן לא היה מרתיע כלל. לכן נלענ"ד שהוא כלי שמלאכתו לאיסור.

ב. דין הכדורים

לענ"ד יש להעיר בעיקר מהכדורים. גם אם נניח שהרובה הוא כלי שמלאכתו להיתר, הכדורים הם מוקצה מחמת חסרון כיס, שהרי חייבים להזהר בהם ולא להשתמש בהם שום שימוש אחר, ומלאכתם לאיסור. ובאשר להרתעה, גם אם נניח שהרתעה נחשבת כדבר המותר בשבת, הרי לשם הרתעה אין צורך לטלטל את הכדורים. די שיהא רובה עם מחסנית ואין צורך שהמחסנית תהיה מלאה בכדורים, והכדורים אינם צריכים להיות ממולאים באבק שריפה. ואם תאמר שאם המורתעים ידעו שהרובה ללא כדורים חיים לא ירתעו, הרי הוא אשר אמרנו שכל כח ההרתעה הוא לא מהרובה עצמו אלא מאפשרות השימוש בו, כרובה היורה אש יעילה, ולכן נלענ"ד שלכל הדיעות הכדורים הם מוקצה מחמת חסרון כיס. אך כאמור, גם הרובה נחשב ככלי שמלאכתו לאיסור. וכמו שכתבו הפוסקים שאין לטלטל לולב שלא לצורך (עיין מג"א ס"ס תרנ"א, ומה שהקשה שאין מוקצה לחצי שבת, כבר המהרש"ל הק' כן והט"ז תירץ את קושייתו ב"ד סי' רס"ו ס"ק א' שבעצם הוא מוקצה, אלא שהיה מותר לטלטלו לצורך מצוה ותו לא). וכן בשופר לא התירו לטלטלו אלא משום שצריכים להוציא י"ח מי שלא שמע עדיין (עיין משנ"ב סי' תקצ"ו ס"ק ג'), וא"כ ה"ה רובה, אם זקוקים לו להגנה או להרתעה מותר לטלטלו, אך כשאין צורך בו, או מי שאינו יודע לירות, אסור לטלטל רובה בשבת, משום מוקצה.

בסכין של מילה, שהותרה בשבת, סובר הרמ"א שאינו מוקצה, אך ברובה שמטרתו היא פיקוח נפש, ופיקוח נפש רק דחוויה בשבת י"ל שהרובה הוא מוקצה, אלא שמותר לטלטלו לצורך פיקוח נפש.

וצורך זה של פיקוח נפש נמשך לאורך כל השבת, כי עצם נשיאתו של הרובה מרתיעה ומאפשרת שימוש זמין, ולצערנו השלום אינו שורה עדיין במחננו והחשש לסכנה מצדיק נשיאת רובה בשבת. אולם רק מי שאכן מופקד על הבטחון ויודע להשתמש ברובה, אך מי שאינו יודע להשתמש בו, או שאינו מופקד על הבטחון אינו רשאי לשאת נשק בשבת. (וכשיש הוראה שכל מי שיש לו נשק ישא אותו תמיד בגלל חשש סכנה בודאי שכל נושאי הנשק מותרים לטלטלו בשבת, אולם גם אז רק מי שיודע להשתמש בו והוא נושא גם ביום חול במצב דומה, אך בעקרון הרובה נשאר מוקצה).

ואף בשעת מלחמה אין לומר שפיקוח נפש הותר בשבת. המלחמה אסורה בעצם, אלא שהיא דוחה שבת. וההיתר המיוחד שהתורה נתנה להלחם בשבת "עד רדתה" (שבת י"ט א') בא להיתר מלחמה בשבת, גם כאשר לא נשקפת סכנה ישירה ומיידית. כי במלחמה צריכים להביא בחשבון שיקולים כלליים יותר וארוכי טווח יותר מעבר לשיקולי פיקוח נפש הרגילים. אך עדיין אין זה בגדר הותרה אלא רק בגדר דחוויה. (עיין משיב מלחמה ח"א סי' ב' וח"ב סי' ס"א ומלחמות שבת למו"ר הרמ"צ נ"ה). וכדמות ראייה לכך יש להביא מיריחו שנכבשה בשבת ויהושע החרימה שלא יהנו ממלאכת שבת, כמבואר בילקוט שמעוני (יהושע סי' ט"ו): "אמר יהושע שבת קודש וכל מה שכבשנו בשבת יהיה קודש", ואם מלחמה הותרה בשבת לשם מה היה צורך להקדיש את יריחו?

(מיהו יתכן שכוננת יהושע היתה שאנשים לא יהנו הנאה פרטית מהמלחמה בשבת, כשם שעשה עכן, כי הנאה זו לא הותרה בשבת. ועיי"ש עוד נימוקים, לר' ברכיה עשוה כעיר הנידחת, ולר' יהושע הוא משום שהיא היתה ראשית עיי"ש).